

УДК 330.332

Макогон Ю.В., д.е.н., професор,
Директор Регіонального філіалу
Національного інституту стратегічних
досліджень в м. Донецьку
Лисенко К.В., к.е.н., доцент, Експерт РФ
НІСД в м. Донецьку

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Макогон Ю.В., Лисенко К.В. Інвестиційна привабливість України в умовах трансформації світового господарства. Зроблено аналіз обґрунтування потреби у іноземних інвестиціях для забезпечення економічного зростання України в контексті трансформаційних процесів світового господарства.

Макогон Ю.В., Лисенко К.В. Инвестиционная привлекательность Украины в условиях трансформации мирового хозяйства. Сделан анализ обоснования потребности в иностранных инвестициях для обеспечения экономического роста Украины в контексте трансформационных процессов мирового хозяйства.

Makogon Y., Lysenko K. The investment attractiveness of Ukraine in the world economy transformation. The analysis of the justification for the foreign investment for economic growth in Ukraine in the context of the transformation processes of the world economy.

Постановка проблеми. Однією з найважливіших особливостей сучасної світової економіки є формування глобального ринку капіталів. Використання джерел капіталу, що мають походження з усіх країн світу, стає важливою конкурентною перевагою для фірм, що прагнуть працювати на зовнішньому ринку. Значно зростає конкуренція за довгострокові ресурси, необхідні для розвитку, що неминуче змінює представлення про параметри, що значимі для характеристики конкурентоздатності суб'єктів у світовій економіці. Таким чином, представляється необхідним виявити особливості формування і проблеми розвитку ринку капіталу в сучасних умовах глобалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інвестиційні аспекти стратегії економічного зростання країн тривалий час перебувають у полі зору багатьох учених, таких як: Дж. Даннінг, М. Портер, Дж. Мура, Т. Озава, М. Вернон, С. Хаймер, Р. Мандела та багатьох інших. Разом з тим швидкоплинні якісні зміни зовнішнього середовища висувають у сфері економіки необхідність дослідження та обґрунтування оптимальних шляхів залучення прямих іноземних інвестицій до країн, підвищення їхньої продуктивності, ефективності. Вкрай необхідним є подальше поглиблене дослідження сучасних проявів і перспективних трендів міжнародних інвестиційних процесів та розроблення системи заходів щодо залучення іноземних інвестицій до економіки України.

Мета статті. Обґрунтування потреби у іноземних інвестиціях для забезпечення економічного зростання України в контексті трансформаційних процесів світового господарства.

Викладення основного матеріалу. Розвинуті країни світу пильно стежать за процесами, що відбуваються у країнах СНД і в Україні зокрема. Трансформація економік пострадянських країн, утворення нових геополітичних об'єднань на теренах СНД

спонукають їх до вкладання капіталу в ключові сфери економіки цих країн у разі сприятливої ситуації.

Україна прагне залучати іноземні інвестиції, оскільки вони:

- допомагають фінансувати внутрішні інвестиції та стають додатковим джерелом капіталу для економічного розвитку;
- дозволяють залучати сучасні технології, ноу-хау, створювати нові робочі місця та зберігати існуючі;
- сприяють розвитку продуктивності праці, зниженню капіталомісткості виробництва;
- сприяють реструктуризації та модернізації виробничого потенціалу без створення нових видів заборгованості;
- стимулюють інтеграцію в систему міжнародного поділу праці.

Україна, як приймаюча ПІІ країна, не посіла належного місця на світовому ринку капіталу (табл. 1). Незважаючи на певні природні переваги, вона має один із найнижчих показників залучення прямих іноземних інвестицій серед країн Центральної та Східної Європи, СНД.

Таблиця 1

Рейтинг країн за отриманими іноземним інвестиціям у 2010 році [2]

<i>Місце</i>	<i>Країна</i>	<i>Обсяг ПІІ, млрд. дол США</i>
1	США	2581,0
2	Франція	1207,0
3	Об'єднане Королівство	1169,0
4	Німеччина	1057,0
-	Гонконг	966,2
5	Бельгія	741,7
...		
50	Україна	52,2

Україна в даному рейтингу займала 50 місце, отримавши у 2010 році 52,2 млрд. дол США. Дана ситуація наочно демонструє стан інвестиційного клімату в Україні та інвестиційну привабливість української економіки.

Що стосується рейтингу країн за обсягом вивезених ПІІ, то трійка лідерів була аналогічна попередньому рейтингу. Змінилася позиція країн, починаючи з 5 місця. Так, Нідерланди займали 5 місце, Швейцарія 6 місце, в десятці лідерів з'явилися Японія, займаючи 7 місце, за нею Іспанія (8 місце), Бельгія (9 місце) і Канада (10 місце) (табл.2).

Таблиця 2

Рейтинг країн за обсягом вивезених інвестицій у 2010 році [2]

<i>Місце</i>	<i>Країна</i>	<i>Обсяг ПІІ, млрд. дол США</i>
1	США	3597,0
2	Франція	1837,0
3	Об'єднане Королівство	1705,0
4	Німеччина	1484,0
5	Нідерланди	950,8
-	Гонконг	873,1
...		
63	Україна	2,3

Україна займала 63 місце, інвестувавши в зарубіжні країни в 2010 році 2,3 млрд. дол США. Таким чином, очевидно, що світовий ринок капіталу зіткнувся з глобальною економічною кризою, який сам же спровокував.

Сучасна ситуація на світовому ринку капіталу є наслідком надмірного стрімкого зростання, динамічного розвитку даного ринку. Глибина і сила наслідків кризи в довгостроковій перспективі не передбачувана, але більшість дослідників відзначають, що світова фінансова криза стала одним з переломних моментів у світовій економіці. Стратегічне відставання з реструктуризацією галузей і інфраструктури в Україні не дозволяє вивести зовнішньоекономічну політику нашої країни на простір геополітики, звужує зовнішньополітичні комунікації до міжнародного рівня, ідеалізує й зациклює зовнішньополітичну активність у колі геополітичних альтернатив Захід-Схід.

Україна має досить високий рівень торгівельної відкритості, але в той же час надзвичайно низькі темпи інтеграції до світового фінансового ринку, одним із критеріїв якої є обсяг іноземних інвестицій - на 1.01.2012 року в Україну надійшло 49 млрд. 362,3 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій (рис.1). Як свідчать дані рисунку, темпи залучення прямого іноземного капіталу в Україну щорічно зростали. Щодо прямих інвестицій з України, то їх обсяг до 2007 року змінювався дуже повільно: в 1995 році вони склали 20,3 млн. дол., в 2007 році – 243,3 млн. дол. В 2008 році цей показник різко виріс і склав 6196,1 млн. дол. США, але в подальший період його величина змінювала вкрай повільно і на 1.01.2012 склала 6898 млн. дол.

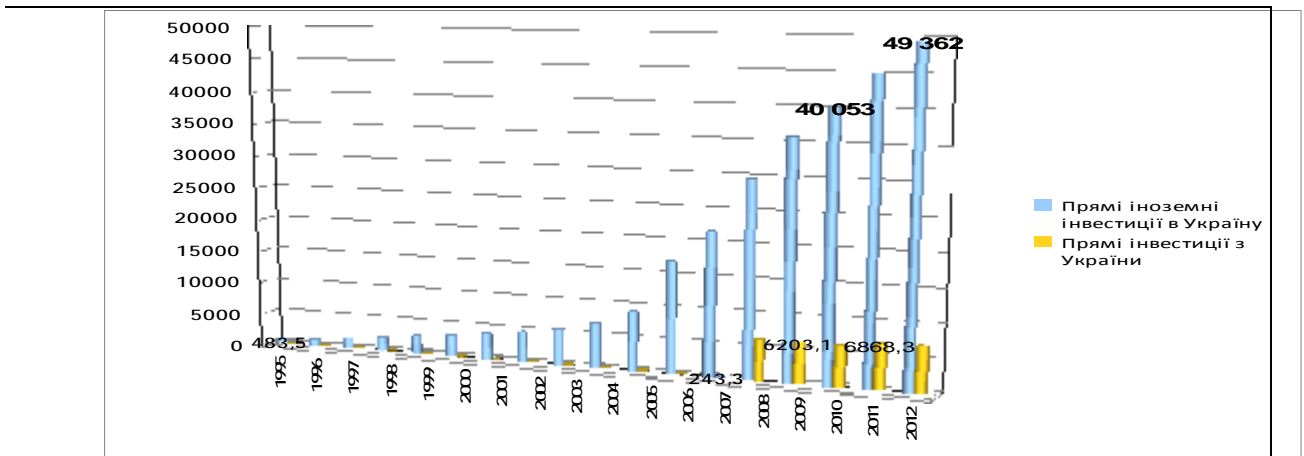

Рис.1. Динаміка ввозу-вивозу ПІІ України з 2000 по 2012 роки (на початок року; млн. дол. США) [3]

У 2011 р. в економіку України іноземними інвесторами вкладено 6473,1 млн. дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу). Обсяг унесених з початку інвестування в економіку України прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) на 31 грудня 2011 р. становив 49362,3 млн. дол. США, що на 10,2% більше обсягів інвестицій на початок 2011р., та в розрахунку на одну особу становив 1084,3 дол. З країн ЄС унесено 39411,2 млн. дол. інвестицій (79,9% загального обсягу акціонерного капіталу), із країн СНД – 4011,3 млн. дол. (8,1%), з інших країн світу – 5939,8 млн. дол. (12,0%) (рис.2).

Інвестиції надійшли зі 128 країн світу. До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає більше 83% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – 12645,5 млн. дол., Німеччина – 7386,4 млн. дол., Нідерланди – 4822,8 млн. дол., Російська Федерація – 3594,5 млн. дол., Австрія – 3423,1 млн. дол., Велика Британія – 2508,2 млн. дол., Франція – 2230,7 млн. дол., Швеція – 1744,0 млн. дол., Віргінські Острови (Брит.) – 1607,0 млн. дол. та США – 1043,1 млн. дол. Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу та боргових інструментів) на 31 грудня 2011р. становив 57322,3 млн. дол.

Серед регіонів найбільші обсяги іноземного капіталу в 2011 році отримали: м. Київ - \$ 24 млрд. 459,1 млн. (49,6 % усіх інвестицій), Дніпропетровська область - \$ 8 млрд. 006,2 млн. (16,2 %) та Харківська область - \$ 2 млрд. 745,7 млн. (5,6 %).

Найбільшими інвесторами України як і раніше залишаються компанії з Кіпру – 25,6 % від загального обсягу інвестицій в 2011 році. Аналітики вважають, що це говорить про українську природу даного капіталу і є фактичним рефінансуванням отриманого прибутку.

Цей висновок підтверджують і дані по прямих інвестиціях з України в економіку інших країн світу, Обсяг прямих інвестицій (акціонерного капіталу) з України в економіку країн світу на 31 грудня 2011р. становив 6898,0 млн. дол., у т.ч. у країни ЄС – 6517,5 млн. дол. (94,5% загального обсягу), у країни СНД – 282,0 млн. дол. (4,1%), в інші країни світу – 98,5 млн. дол. (1,4%). При тому, що прямі інвестиції з України надійшли в 47 країн світу, , переважна їхня частка спрямована до Кіпру (91,9%), а в попередньому році Кіпр отримав 92,6% всіх коштів.

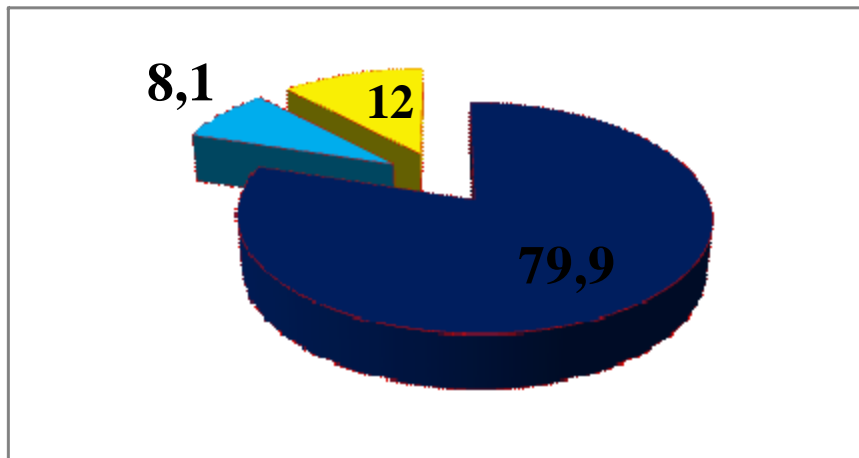

Рис.2. - ПІІ в економіку України по країнам в 2011 році (в %) [4]

Іноземні інвестиції орієнтуються здебільшого на внутрішній ринок України, який мав би обслуговуватися вітчизняним капіталом. Така мотивація іноземних інвесторів за умов кризи внутрішнього інвестування може поступово призвести до вичерпання валютних джерел покриття імпорту і залежності від зовнішньої фінансової допомоги.

У 2011 р. інвестиційні процеси активізувались і випереджають загальноекономічну динаміку. Якщо приріст обсягу ВВП становив 5,3 % в першому та 3,8 % в другому кварталах, приріст промислової продукції у січні-червні становив 8,7 %, то зростання інвестицій в основний капітал досягло 12 % у першому та 15,9 % у другому кварталах по відношенню до відповідних періодів попереднього року. Проте такі темпи зростання значною мірою обумовлені низькою базою порівняння (рис. 3).

Рис. 3. - Темпи зростання, зменшення інвестицій в основний капітал, % [3]

Структура інвестицій в основний капітал за сферами економіки, із надто високою часткою фінансово-посередницьких секторів є нераціональною. Основними джерелами інвестиційної активності в економіці в 2010 р. стали сфера операцій з нерухомим майном (приріст інвестицій становив 32,2 %), сільське господарство (16,5 %), державне управління (30,2 %), охорона здоров'я (29,2 %) та освіта (12,3 %). Це відобразилось на структурі інвестицій за видами економічної діяльності, в якій, зокрема, понад п'яту частину становили операції з нерухомим майном (21,7 %), в той час як частка всієї переробної промисловості дорівнювала 20 %.

У першому півріччі 2011 р. серед сфер економічної діяльності найбільш динамічно нарощували обсяги інвестування в основний капітал діяльність готелів та ресторанів (приріст 125,6 % до відповідного періоду попереднього року), державне управління (68,1 %), сільське господарство (59,4 %), освіта (46,7 %), будівництво (40,6 %), добувна промисловість (28,3 %). Відтак, з урахуванням абсолютних показників, у структурі інвестування відбулися зрушення на користь сфер виробничої діяльності за рахунок фінансово-розподільчої сфери: зросла питома вага промисловості, сільського господарства та будівництва. Проте це забезпечується передусім за рахунок реалізації інфраструктурних проєктів до ЄВРО-2012 та інвестування добувної галузі.

У 2011 року структура іноземного інвестування змінилась (рис.4). Зменшилася питома вага фінансово-посередницьких видів діяльності, за винятком сфери операцій з нерухомістю. У 2011 році у фінансових установах акумульовано 16318,5 млн. дол. (33,1% загального обсягу) прямих інвестицій. На підприємствах промисловості зосереджено 15238,6 млн. дол. (30,9%), у т.ч. переробної – 13056,8 млн. дол. та добувної – 1492,4 млн. дол. Серед галузей переробної промисловості у металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів унесено 6084,2 млн. дол. прямих інвестицій, у виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів – 2065,7 млн. дол., хімічну та нафтохімічну промисловість – 1375,8 млн. дол., машинобудування – 1226,0 млн. дол., виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції – 893,0 млн. дол. В організації, що здійснюють операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям, унесено 5721,5 млн. дол. (11,6%), у підприємства торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку – 5193,5 млн. дол. (10,5%).

Проте говорити про формування тенденції переорієнтації іноземних інвесторів у виробничу сферу ще зарано. До того ж у реальному секторі економіки основними реципієнтами ПІІ залишаються низькотехнологічні, енергоємні сфери виробництва та послуг, водночас відсутня зацікавленість інвесторів в підприємствах інноваційного спрямування.

Рис. 4. - Структура ПІІ за галузями економіки в 2011 році (%) [3]

Аналітики прогнозують, що приплив прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в українську економіку в 2012 році сповільниться (табл.3). Основних причин тому дві: тенденції зниження активності на світових ринках (інвестори відмовляються вкладати в ризикові активи, до яких належать і інвестиції в країни, що розвиваються, в тому числі і в Україну) і різке зниження інвестпривабливості нашої держави. В 2011-м іноземці масово згортали бізнес в Україну і виводили капітали. Шведський SEB продав вітчизняній структурі свій роздрібний бізнес. Закрити роздріб в Україні має намір Swedbank, припинила роботу ІК ВG Capital.

Таблиця 3

Прогноз припливу ПІІ в 2012 році за даними різних організацій (млрд. дол.) [1]

Організація	Прогноз
ICU	7,5
Dragon Capital	6,5
ІК Concorde Capital	6,1
ІК «Тройка Диалог Україна»	6
ING Банк	5,5
Проект держбюджету на 2012 рік	5
ІК «Ренесанс Капітал Україна»	5
Ерсте Банк	4

Приплив капіталу очікується в транспортній галузі, енергетиці та сільському господарстві. При цьому, як і в 2011-м, інвестори швидше будуть купувати частки в компаніях, ніж викуповувати цілі пакети акцій. А ось в промисловому секторі не виключені злиття і поглинання. Восени 2011-го уряд затвердив Держпрограму приватизації на 2012-2015 роки: протягом трьох років Фонд держмайна має намір продати решту ліквідного держмайна. Вже готові постанови про продаж міськ-і облгазів. Що ж стосується залучення інвестиції за рахунок IPO на західних біржах в 2012-му то це буде малоімовірно. До десяти вітчизняних компаній планували провести первинне розміщення (зокрема на Варшавській біржі) ще в 2011 році, проте боргова криза в Європі зробила ці проекти безперспективними. Ці плани підприємства відклали як мінімум до другої половини наступного року. До того ж залучити капітал вдасться тільки кращим емітентам. Композиція і географія ПІІ в 2012-му буде подібна 2011 році. Найбільшим іноземним інвестором в нашу країну в 2011-му був, як і раніше, Кіпр, що свідчить про українську природу капіталу і по суті є реінвестуванням прибутку.

Висновки: 1. Тенденції у сфері іноземного інвестування, які були розглянуті вище, свідчать про те, що Україна протягом останніх п'яти років є досить привабливою країною для інвесторів. Незважаючи на зростання обсягів іноземного інвестування в Україну, абсолютний розмір цього показника свідчить, по-перше, про відсутність інтересу до вітчизняного фондового ринку з боку іноземних інвесторів і, по-друге, про неможливість використання переваг іноземного інвестування вітчизняними підприємствами.

2. Україна є не дуже інтегрованою до світового ринку капіталу, її участь в світовому ринку капіталу досить опосередкована. Але не можна не відзначити тенденцію збільшення потоків ПІІ до нашої країни в останні роки. Загалом же залучення Україною іноземних інвестиційних ресурсів знаходиться на дуже низькому рівні, зокрема за обсягами залучених ПІІ на одну особу країна суттєво відстає від країн Центральної та Східної Європи.

Список використаних джерел:

1. World Investment Report 2011: Transnational Corporations, Agricultural Production and Development. NY-Geneva, United Nations, 2005. – [Електронний ресурс] — Режим доступу : www.unctad.org

2. Дайкер Д. Прямі іноземні інвестиції в країнах з перехідною економікою: глобальний контекст [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.books.dovidka.com.ua/images/f52.pdf

3. Державна служба статистики України 2012. – [Електронний ресурс] - Режим доступу до інформації: <http://www.ukrstat.gov.ua>

4. Основні показники економічного і соціального стану України 2005-2010 роки [Електронний ресурс] - Режим доступу до інформації: www.bank.gov.ua

5. Сайт Асоціації агентств по привлечению инвестиций IPAnet [Електронний ресурс] - Режим доступу до інформації: <http://www.ipanet.net>

Ключові слова: іноземні інвестиції, економічне зростання, трансформаційні процеси, світове господарство.

Ключевые слова: иностранные инвестиции, экономический рост, трансформационные процессы, мировое хозяйство.

Key words: foreign investments, economic growth, transformation processes, world economy.

УДК 338.436:330.341.1

Череп А.В., д.е.н., професор, Запорізький національний університет

Лизуненко М.М., здобувач, Криворізький факультет Запорізького національного університету

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ

Череп А. В., Лизуненко М. М. Інноваційний розвиток як економічна категорія. У статті розглянуто основні проблеми інноваційного розвитку підприємств агропромислового комплексу, шляхів переходу до інтенсивного типу виробництва сільськогосподарської продукції за рахунок здійснення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Череп А. В., Лизуненко М. М. Инновационное развитие как экономическая категория. В статье рассмотрены основные проблемы инновационного развития предприятий агропромышленного комплекса, путей перехода к интенсивному типу производства сельскохозяйственной продукции за счет осуществления инновационного развития сельскохозяйственных предприятий.

Cherep A., Lizunenko M. Innovative development as economic category. The main problems of innovative development of agricultural complex's enterprises are considered. The basic problems of the transition's ways to intensive type of agricultural product's production because of realization of agricultural enterprises' innovative development are analyzed.

Постановка проблеми. Інноваційна перебудова економіки та потреба в ефективному використанні потенціалу аграрного сектору зумовлюють необхідність проведення відповідних науково обґрунтованих змін в управлінні розвитком агропромислового комплексу, в тому числі і сільськогосподарських підприємств. Володіння унікальними земельними ресурсами, де частка чорноземів становить 61 % від загального обсягу орних площ, формує передумови для ефективного ведення сільського